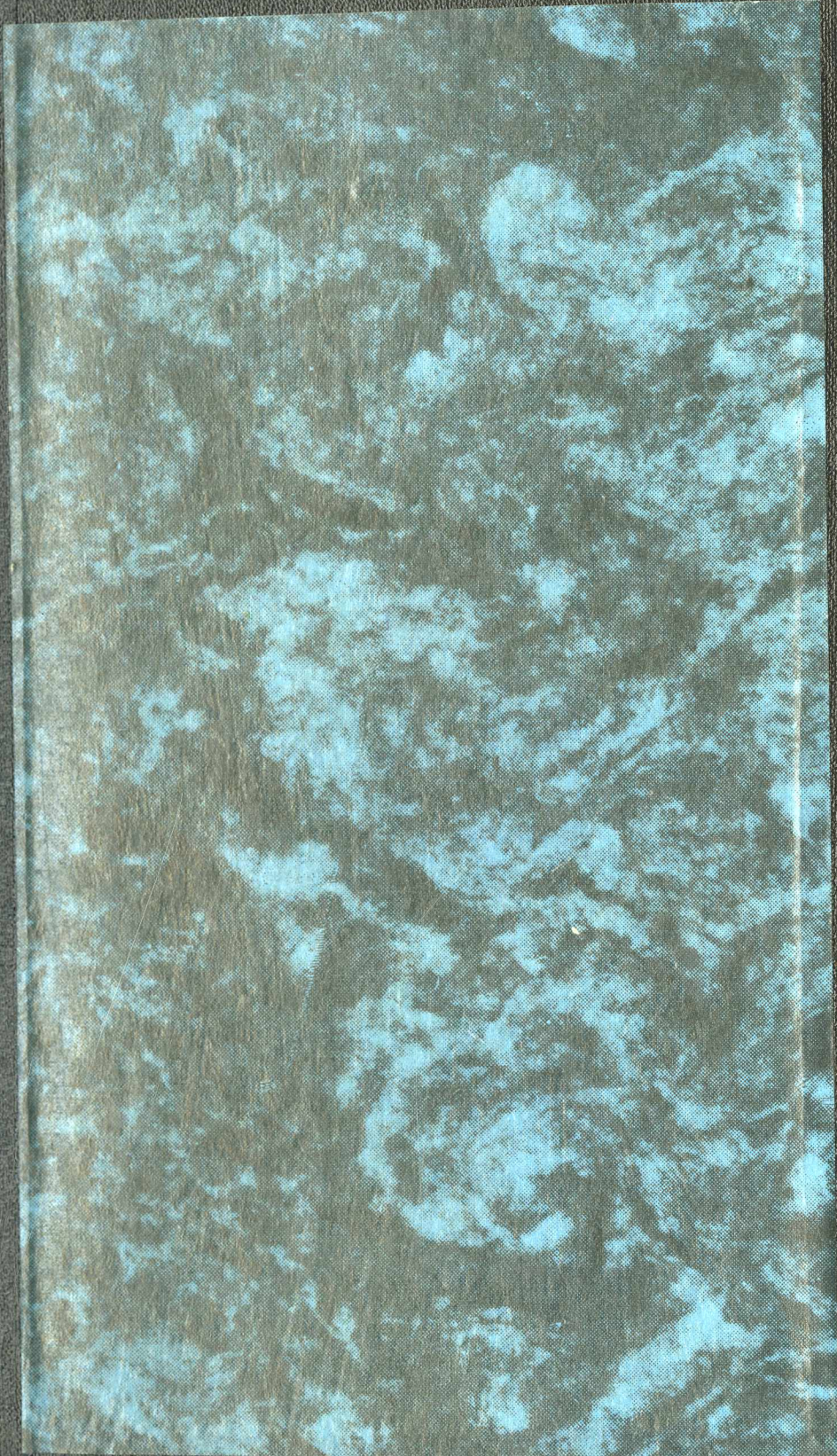

Politikai
röpiratok.

126.

126
4403

KIK
A VALÓDI
FERTÁLYMÁGNÁSOK?

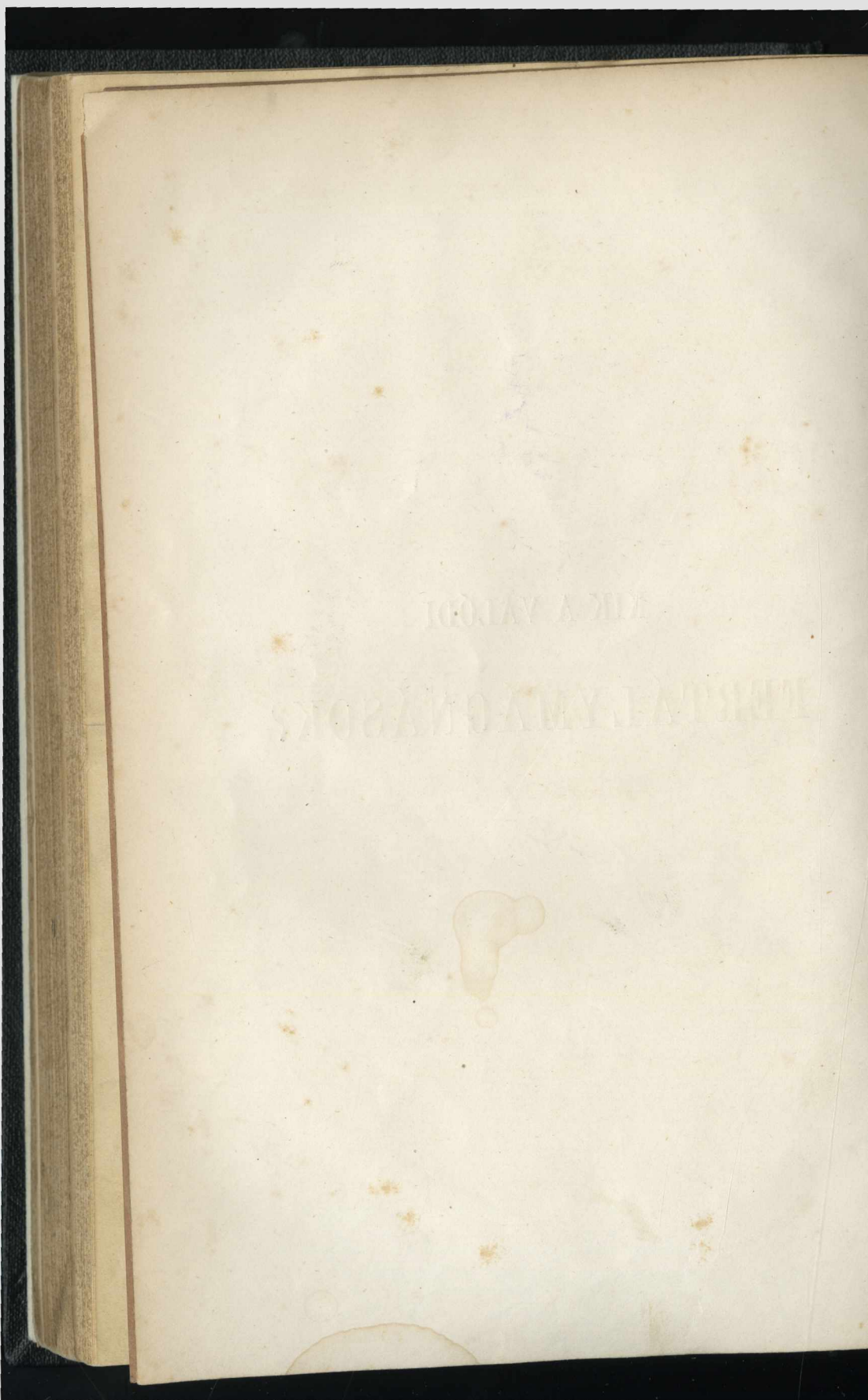
IRTA
TEGZES.
(Kubinyi Terencz.)

4.

Ára 60 ujkr.

KIK A VALÓDI
FERTÁLYMÁGNÁSOK?

KIK
A VALÓDI
FERTÁLYMÁGNÁSOK?

IRTA

TEGZES.

[*ifj. Kubinyi Ferenc*]

PEST, 1862.

NYOMATOTT BEIMEL J. ÉS KOZMA VAZULNÁL.

DE BALLAGI GÉZA.

Meglehet, lesznek, kik kérdeni fogják, vajjon érdemes volt-e egy regény czáfolgatásába ereszkedni, ha mindjárt kárhoztatandó nézeteket foglal is az magában? — mások ismét, lehet, hogy kevesebb fontosságot fognak tulajdonítani magának a tárgynak is, hogysem bővebb vitatást, szerintök, megérdemlene, — ezek ellenében csupán azt hozom fel, hogy, ha úgy tetszik, személyes gyengeségem, irodalmunk minden mozzanatait figyelmes szemmel kíséreni, s hogy ezen szellemi téren majdan szivesebben tartózkodom, mint a társas-élet tarka piacznán, ennélfogva nem lehetett közönyös előttem, ha irodalmunk egyik legujabb terméke — mely már cziménél fogva is tág körökben fog olvastatni, — hibás fogalmakat iparkodik terjeszteni, s így nem is mellőzhettem megjelenését hallgatással.

Az is meglehet, hogy előadásomban egy vagy más talán kellemetlenül fogja érinteni mágnásaink gyöngéd érzetét, mit, ha csakugyan úgy volna, nagyon sajnálnék, mert nem szeretném, ha irányuk-

ban ellenséges indulattal vádolna valaki épen engemet, kinek annyiszor volt alkalmam személyesen is meggyőződnöm mágnásaink tiszta hazaszeretetéről és személyes érdemeiről, s kik utolsó időben is oly nemesen rótták le honpolgári kötelességeiket, hogy már ennél fogva sem lehetett szándékomban ilyesmit elérni akarni. De a mágnási és nemesi osztályok, hogy hasonlítással éljek, oly formán állanak egymás mellett, mint két szomszéd telek, melyek közül egyik sem terjeszkedhetik jobban a nélkül, hogy szomszédjának rövidséget ne okozzon. S midőn a némely avatatlan kéz által elvitatni szándékolt tért visszakövetelném, ezt nem a szomszéd elleni ellenséges indulatból, de csupán az igazság érdekében teszem.

Pest, márcz. 30-án 1862.

Valahányszor a politikai téren szélsendő áll be, mint ez nálunk jelenleg is az eset, — úgy rendszeren előtérbe szoktak lépni a társadalmi „nagy“ kérdések, s ezek vitatásával foglalkoznak mennyire annyira az elmék.

Ily kérdés most nálunk a fertálmágnások kérdése.

A valódi fertálmágnás oly nevetséges és szánalomra méltó szerepet játszik társas-életünkben, hogy annak szellemi korbácsolása csak üdvös és kívánatos lehet, a mennyiben t. i. ez által társadalmunknak az elvetemedettség bizonyos fokán álló emberfajtóli megmentése eredményeztetik. Azon sajátjóságos állapot azonban, melybe az ösiség eltörlése után társas-életünk észrevétlenül jutott, s különösen azon körülmény, hogy a nemesség általán véve s elvben megszüntettetett, de ugyanazon nemesség egy része régi előjogainak birtokában maradt — némi fogalomzavart idéztek elő, egyrészt a mágnási és nemesi osztályok közt jelenleg létező

viszonyokra nézve, másrésről pedig a fertálmág-nás gúnyalak lényege és minősége körül. Mivel pedig a köznapi emberek gondolkozni nem igen szeretnek, de itélni annál inkább, így nem lehet csodálnunk, ha ama fogalomzavarból csakhamar balfogalmak s álnézetek kerültek ki, melyek a közönség egy részében elterjedvén, már az irodalmi téren is kezdenek mutatkozni.

Mintegy tíz egynehány év óta sok novella és regény látott hazánkban napfényt, melyek közül néhányban társadalmi viszonyainkról a legfonákabb nézetek és állítások adattak elé tények gyanánt, mit csupán akkor lehet némileg mentenünk, ha azon balfogalmak a szerzőknek a felsőbb körökben járatlanságából eredtek, mert azt nem akarom rólok feltenni, hogy midőn egyrésről a mágnásokat mint valami különösen kiváló s minden tekintetben kitünő osztály tagjait írják le, mellettök pedig a földbirtokos osztályt majdan kicsúfolásra s megvetésre méltónak festik, hogy ez által, mondom, valami határozott czélt akartak legyen elérni?

Az ily könyvek, ha véletlenül valamely mágnás kezébe kerültek — mi talán nem sokszor történt — úgy az benne a maga osztályát különös kedvezésben részesítettnek találván, ha gögös volt, még gögösebb lett, ha felvilágosodott volt is,

mégis valószínűleg kellemesen érezte magát, érintve a bennfoglalt hizelgések által. Az előbbkelő nemesek ellenben, kik bennök leginkább le voltak aláztatva, a mindennapi élet tapasztalataival merő el-lentétben találván az előadást, vagy sértett öné-rzettel olvasták végig, vagy pedig, tán gyakrabban, türelmet veszelve, félre dobták az ily céltévesztett műveket. Végre pedig, az ezen köröktől távolabb álló nagy közönség, már ezen nagyobb távolságnál fogva is, amazok viszonyairól szabatos ismerettel nem bírhatván, az olvasott tanoknak gyanakodás nélkül hitelt adott, s azokat lassanként magáévá is tevé.

Azon szabadelvü iránynál fogva, mely eddig nemzetünk minden törekvéseiben nyilvánult, azt lehetett volna feltennünk, hogy irodalmunkban is ezen túlságos tömjénezés egyrészről, s igazságtalan ócsárlás másrészről lassanként el fog enyészni, — de ime, az ellenkezőt tapasztaljuk. A tömjénezés az ugynevezett „főrangnak“ irányában, ha lehet, még növekedett, s a fertálmágnás collectiv név alatt a birtokos osztály iránti nyilvános és rejtett támadások még sürűbben elkezdettek, s valljon megérdemelte-e ezt azon osztály, mely sok századon át a nemzet törzsét képezé, s képezi tán még most is?

Az ily irányu könyveknek koronáját tevé fel Rózsaági Antal „Fertálmágnások“ czimü regényével, mely ugyan helyes czélt tűzött ki, a fertálmágnások ostorozásában, de a czélt is eltéveszté, mint azt alább kí fogom mutatni, s az előadásban is napfényre kerültek mindazon balfogalmak, melyekről fentt szólottam. S midön ez alkalommal egyrésről ezen álnézetek megczáfolását, másrésről pedig a fertálmágnás alakjának szabatos meghatározását foganatositanám, szándékom korántsem R. úr művét, mely különben mint regény igen jó lehet, ócsárolni, sem irói tehetségét kétségbevonni, csupán a nézetek felvilágosítását s helyreigazítását kívántam elérni.

Aristokratia.

Napjainkban ugyan már Aristokratiáról és nemességről tulajdonképen szólnunk se volna szabad, mivel a nemesség s következőkép ennek minden osztályai is jogilag megszűntek létezni, s most már — előttem legalább — csupán azon neme a nemességnek birhat érvénnyel, mely a szellemi tehetségek és személyes érdemek köréből meríti diplomáit, s mely a költő szerint:

„ a szellem, tudás, a sűgár,
A mely az égből homlokodra szállt“

s azon régi jelszónak: „noblesse oblige“ most már csak amúgy lehet értelme, ha valamely nagy család ivadéka régi származásában egyszersmind lekötöttségét látja, öseinek nemes példáit követni, s őket hazafiságban, önfeláldozásban s munkában felülmúlni, — s mindenesetre szánalmunkat érdemlené, ha még valaki napjainkban is találkoznék, ki üres czimek gyermekességeiben személyes érdemeleket kívánna látni.

Azonban czáfolataim tárgyát oly állítások képezik, melyek a nemesség egyes osztályait, a társadalmi téren, még létezőknek tekintvén, a köztök fennálló viszonyokat tárgyalják, s ennél fogva kénytelen vagyok a volt magyar nemesség minőségének és természetének rövid vázlatába ereszkedni.

Ugy látszik, mult évben annyi sok fátyolt borítottunk a multa, s oly pompásan sikerült ezen fátyolborítás, — hogy ma már azt se tudnók, vajjon apáink Verböczy hármaskönyvét tekintették-e közjoguk alapjául, vagy valami chinai mandarinféle rendszernek hódoltak-e? Legalább ezt látszanak bizonyítani azon számos balfogalmak, melyeket néhol a főranguság, születési aristokratia, mágnásoknak a nemességhez viszonya felől hallunk és olvasunk.

Nemzéktani általános és tudományos szempontból tekintve a nemességet, kétféle nemesség létezik, t. i. fő és alsó. A főnemességhez tartoznak a koronás fők, császárok, királyok, souverain fejedelmek, egyszóval mindazok, kik uralkodnak és souverain hatalmat gyakorolnak, valamint családjaiknak összes tagjai; ezekkel ellentétben pedig az alsó nemességet képezik a csupán czímmel bíró hercegek, grófok, bárók és nemesek, a kik tudillik senki fölött sem uralkodnak, legalább uralko-

dásukat senki el nem ismeri. Furesán hangzik ennélfogva, ha a „Fertálmagnások“ szerzője a főrangukat ekkép számolja elé (I. 128. és 141.): „A királyok, hercegek, grófok és bárók“ stb.

Aristokratia alatt közönségesen régi előkelő származást, összekötve nagy vagyonnal szoktunk érteni, tehát aristokrátiához szükséges régi név és terjedelmes földbirtok.

Kevés ország van a világon, mely annyi régi nemes családdal bírna mint Magyarország, s ismét kevés nemesség volt Európában, mely büszkébb s rátartóbb lett volna jogaira és kiváltságaira mint a magyar. S valóban lehetett is büszke e nemesség, melyről már sz. István király ily oktatást adott fiának ¹⁾: „Ezek (a nemesek) közül pedig senkit ne tarts, se ne nevezz szolgáltnak, ők katonáid neked, de nem szolgálid,“ — s mely II. András király által oly nevezetes kiváltságokat adatott magának, minőkkel más nemzetbeli nemesség soha nem birt.

A későbbi századokban felvétettek számos újabb családok ezen régi nemesség soraiba, miből következett, hogy az uradalmakkal bíró ősnemestől

¹⁾ Sz. István király decret. I-ső könyv, 4-ik fejezet, 3-ik §.

le egész a néhány holdas kis nemesig, végtelen fokozat támadt a nemesek közt tekintélyre, vagyona nézve. De ha volt is köztök ily vagyonskülönbség, azért jogilag felsőbbiséggel nem birt egy nemzetség sem a másik felett; mert oly szabadelvű alapokon nyugodott a régi magyar alkotmány, hogy már a XIV. században törvény hozatott ¹⁾, mely tiltott a magyar nemesség kebelében minden rangot és elsőbbséget, s felállította a tökéletes jogegyenlőséget. Nem mondom ezzel ujat, s még nincs oly nagyon messze hátunk megett azon kor, mely ezen állapotot, legalább a jogegyenlőségre nézve, tetteleg bizonyította. Következtek a XVI. század közepén támadt, s több századig tartott belháborúk, melyekben a nemesség két majdnem egyenlő pártra oszolt, de a hadi szerencse változása következtében nem egyenlő sorsban részesült. Mert míg a győztes párt híveit címekkel s terjedelmes birtokokkal jutalmazta, addig a másik lesújtott pártbeliek hol vérpadon multak ki, hol pedig számkivetésben, vagyonaik elvesztése mellett bűnhődtek azért, mivel személyes előmenetel, s ugynevezett ügyes élettudomány helyett feláldozták személyes létüket, s koczkára tevék utódaik fényét s anyagi jóllétét, eszmékért, melyeknek diadalt kivívni nem

¹⁾ I. Lajos kir. decr. 1351, 11-ik art.

valának elég szerencsések. Azonban a győztes, minden teljhatalmassága mellett sem merte a régi jogegyenlőséget bolygatni, s az új címekkel felruházott nemes urak semmi politikai előjogban sem részesültek, egyedül a mennyiben nagy vagyonokat szereztek, birtak némi nagyobb tekintéllyel saját pártosaik előtt — a másik legyőzött párt előtt ép ez ujonnan keletkezett fény szolgáltatott okot arra, hogy egészen visszavonuljon, — s itt a kulcs, miért tartá meg annyi régi, vagyonos, előkelő család inkább a „tekintetes“ czímet, semhogy régi nemességétől megvált volna. Idővel a viszonyok akként alakultak, hogy a régi alkotmányos mágnásokon kívül, minők: az egyházi főméltóságok, az ország bárói vagyis zászlós urak, és a főispánok — a született mágnások is személy szerint jelenhettek meg az országgyűlésen, míg a nemesség többi része csak követek által képviseltethette magát azon, de azért ezen politikai előjog mellett is teljes érvényben maradt Verböczy hármaskönyvének azon cikkelye ¹⁾, mely ekkép szól: „Magyarország valamennyi egyházfőnökei, bárói (zászlós urak) s egyéb mágnásai, nemesi és előkelői egy s ugyanazon szabadságot, kiváltságot s előjogot élvezik; s közülök egyik sem bir nagyobb,

¹⁾ I. Rész, 2-ik cikk.

másik sem kisebb szabadalmakkal“ stb. — s alább ¹⁾): „Nemesek alatt pedig értsd ezen királyság összes egyházfőnökeit, báróit s egyéb mágnessait, valamint előkelőit is, kik mindig egy s ugyanazonazon szabadalom előnyeivel vannak felruházva“ stb. — s nem is jött senkinek eszébe egész a forradalomig, a nemesség többi részét a mágnásoknak alárendelni akarni, ez a legújabb „felvilágosodott“ kor szerény törekvésének maradt fenttartva.

Ha végig nézünk régi családaink hosszú során, fogjuk találni, hogy közülök alig egy harmadrész szerzett újabb címeket, a többi két harmad megtartotta ősi nemességét. S ha kérdezné valaki, csupán mágnásokból áll-e Magyarországon a születési aristokratia? azt fogom felelni, hogy nem. Mert kérdem, elég előkelő származás-e nálunk, az Árpáddal bejött első 108 nemzetség közül eredni? azt hiszem, hogy magyar nemzet kebelében előkelőbb „nemes“ származás nem lehet, s ha így van, akkor látjuk nemzékτανunkból, hogy azon kevés számú családok, melyek kétségtelenül tőlük veszik eredetüket, kevés kivétellel a „tekintetes“ címet hordozzák mai napiglan is, s csak egy-két grófi család igényli szinte a hasonló eredetet. Ugy

¹⁾ I. Rész, 9-ik czikk, 7-ik §.

szinte igen sok család már a XIII. században a birtokos nemesség közt foglalt helyet, s utódjaik régi nemesi rangjukhoz ragaszkodva, nem ülnek a főrendek táblájánál. Ellenben ismét, némely újabb bárói és grófi családja alig terjed 2—3 századig vissza, s ily körülmények mellett ki állíthatja, ha csak „paradox“-ot nem akar mondani, hogy nálunk csupán mágnások ereiben folyik aristokratikus „kék“ vér? s hogy egyedül ők képezik a születési aristokrátiát?

Ezeket tartottam a születési aristokrátiára nézve szükségesnek felemlíteni. A mi az aristokrácia másik kellékét illeti, a földbirtokot, ugy ezt hasonlóképen a mágnás és nemes családok közt elosztva találjuk. Van ugyan hazánkban még elég dúsgazdag mágnás-család s kívánatos is, hogy ezek — mint általában mindenki — a nemzeti vagyonosság érdekében vagyonukat inkább megóvni iparkodjanak, mintsem gondatlanul elpazarolni, — de hogy az elszegényedett mágnási családok száma napról-napra szaporodik az nem titok, s elég szomorú körülmény. Másrészt alig van megye, mely néhány dúsgazdag nemes családot felmutatni ne volna képes, az 1—2 ezer holdasakat nem is említve. Mi hiányzik ezeknél a nagy urasághoz? Előkelő, régi származás? meg van. Nagy vagyon? az is meg

van. Hát mi kell egyéb? Megmondja a „Fertálmánások“ szerzője: nem főranguk! Tehát itt van a bökkenő! R. ur azt hiszi, hogy legyen valakinek még oly régi s hires neve, birjon bár végtelen uradalmakkal, ha nem egyszersmind gróf vagy báró, — akkor mégis csak mágnások majma s fertálmánás marad! Mit mondott volna ily okoskodásokhoz néhai Ujlaky, a büszke olygarcha, ki a szerb despotákkal sógorságban volt, s midőn számára tudta nélkül megérkezett a hercegi diploma, böszülten földre veté, mondván: inkább akar Ujlaky a hatalmas magyar nemes maradni, mintsem római birodalmi herceggé lenni.

Ezekből láthatjuk, hogy magyar aristokratia alatt csupán a mágnásokat érteni képtelenség. A forradalom előtt „aristokratia“ elnevezés tág értelemben az összes nemességet illette, — az utolsó bocskorost is ide számítva — a mennyiben ez összesen az egyedüli kiváltságos osztályt képezé — jelenleg pedig, az ösiség eltörlése után, csupán ott kereshetjük az aristokratiát, — ha még erről egy általán véve szó lehet — hol a történeti névvel vagyont párosítva találunk, tehát a mágnás és ösnemes családoknál közösen.

Nem hagyhatom e helyt még érintetlenül azon észrevételeit Bolnai urnak, melyeket a „fertálmánág-

nások“ czimű regény bírálatában, az „Ország tükre“ idei 5-ik számában tett, s melyek többek közt ekkép hangzanak: „Legkönnyebb és leghálásabb volt tehát bizonyos vagyonnal bíró fiatal embernek a születési aristokratia (mágnások) ajtaján kopogtatni. — A születési aristokratia természeténél fogva szereti, ha udvarkörnyezi, melyre ugyan kegyesen mosolyg, de melylyel egyszersmind mint alárendelt osztálylyal, felsőbbségét is éreztetheti. — Minden vagyonos fiatal nemes előtt megnyíltak az aristokratia termei, ha ilyszerű társadalmi állást kész volt elfogadni, ez uton az illető leghamarább és legélesebben tünt ki többi elmaradt társai felett. Így származott a fertálmágnás (!) Nem kell magyarázni, mennyi jeles és életrevaló erőket vont el e körülmény a nemzet kebeléből, hány orvos, ügyvéd, író, művész veszett el, kik rendes munka által hazájoknak valódi hasznára válhattak volna, kik ez uton megnyervén már a kitűnés dicsőségét (!) nem igyekeztek szorgalom stb.“

Valóban ezen sorok olvasása mellett az ember hamarjában nem tudja, nem-e jutott egy második Ádám módjára, bűvös álmában valahogy rögtön Morvaországba, vagy Némethon valamely zúg-államába? Ott legalább több értelme volna ily okos-

kodásoknak. De hogy itt Pesten, s épen B. ur, ki mégis megfordul az ugynevezett jobb társaságokban is — így ír, az valóban meglepett, s legfeljebb azt bizonyítja, hogy bizonyos körülmények közt jól esik még holmi illusóris képzelődésekbe ringatni magát. A születési aristokrátiára nézve elmondtam már nézeteimet, azon sajátságos nemére pedig a kitűnés dicsőségének, melyet B. ur emleget, valamint az „aristokratia“ furcsa udvartartására még alább vissza fogok térni, s most még azon észrevételére kívánok felelni, hogy mennyit vesz a haza, ha bizonyos vagyonu nemes ifjak a születési aristokratia ajtain kopogtatnak, a helyett, hogy az ügyvédi, orvosi stb. pályákat választanák. Ha szegény ifjakhoz lett volna intézve e tanács, akkor még hagyján, de midőn itt vagyonos nemes ifjakat ért, akkor engedje meg B. ur, hogy kérdjem, valljon ki akadályoztathatja meg azon ifjút, ki vagyoni állapotánál fogva kenyérkeresetre nem szorult, — abban, hogy az egyéni szabadság józan fogalma szerint, akár vagyona kezelésével, akár a pesti ismerős körökbeni mulatással, akár pedig bárminemű tetszése szerinti foglalkozással tölthesse idejét? S lám, midőn B. ur, a nemes ifjakat ekkép szerencsétlété tanácsával, s még hálát sem arat érte, nem-e lett volna sokkal üdvösebb annak

jótéményében közelebbi környezetét részesíteni,
hol tán inkább el kellene a jó tanács?

S a l o n.

Az Európai continens kevés fővárosában változik annyira évenként az ugynevezett „beau monde“, mint Pesten. Minden télen felmerül néhány új család, egy két évig divatban van, aztán letűnik s helyét ismét újak pótolják, s alig tudunk egy-két főbb családot, melyek állandóan Pesten lakván, kivételképen évről-évre házat vinnének. S ezen változatosság egyike azon tényezőknek, melyek a pesti farsangot elég érdekessé teszik.

Szoktak pedig ezen „beau monde“ körében egybegyülni mindazok, kiknek egyedüli főöhajtásuk — legalább a tél tartama alatt — mulatni és élvezni, — mágnás és előkelő nemes családok egyaránt, melyek elegendő vagyonnal is bírnak, ezen mulatási vágyukat legnagyobb mértékben kielégíthetni, s melyek a téli idény alatt csodálatosan összetartanak. Ez ama fényes társaság, mely mintegy bűvös körben szüntelen forogva, egy estélyből a másikba kocsizik, melynek napjai vagyis inkább éjjei csillá-

rok fénye, parfümök illata, zene harsogása, ékszerek csillogása mellett s víg csevegés közt zajosan folynak le, s mely mozgásba hozva a kézművesek mindennemű seregét, csendes éjjelek késő óráiban felkölti robogó hintói távoli dörgésével a nyugodalmasan alvó békés polgárt, s mely egyszóval mulat, mint mulatni lehet — ha t. i. mindezt mulatásnak nevezhetjük.

Ezen ugynevezett „szép világban“ évről-évre nagyobb számmal találjuk képviselve az előkelő gazdag nemesi osztályt, — mint ezt különösen a most lefolyt téli saison alatt volt alkalmunk észrevehetni, miután az estélyeket adó házak közül csak négy volt grófi, öt pedig nemesi, s a hölgyek valamint az úrfiak számának is alig felét tevék a mágnások. S hogy ez így van, az társas viszonyaink természetéből foly. Mert mágnásaink sem elegendő számmal nem szoktak egybegyülni Pesten, sem kedvök nincs, hogy magukat a gazdag nemesiségtől elkülönözzék, s bár napjainkban mindenben inkább hátrafelé megyünk, semhogy haladnánk, — mindamellettt mágnásaink nagyobb részt már annyira felvilágosodottak, hogy a köztök és a nemesek közt régebben létezett válaszfalak ma már majd egészen leomlottak. S minek is kerülnék egymás társaságát azok, kiket érdekegységük s mulatási

vágyuk anélkül is kényszerítve összehozzák? S a társaság ezen szerkezete mellett is gyakran történik, hogy a fővárosban mulató összes mágnás és nemes ifjuság sem elegendő tánczvigalmak rendezésére, s harmadéve is egyedül derék jogász ifjuságunk odavonása által lehetett a tánczosok hiányán segíteni.

Mi értelme legyen tehát ezekután azon állításnak, hogy mágnásaink csak azért társalognak nemes családokkal, hogy őket mintegy udvar gyanánt magok körül gyűjtve, vélők felsőbbségüket éreztessék? Ha ez így volna, akkor lehetetlenné válnék azon jó egyetértés és barátságos viszony, minöben mágnás és nemes családainkat jelenleg egyesítve találjuk, s nem lépnének mágnásaink közül annyi sokan nemes házakkal családi összeköttetésekbe, mint ezt mindennap látjuk, mert hiszen udvaroncokkal legfeljebb balkézről lehetne házasságra kelni, pedig előkelő nemes családaink közt alig akad egy-kettő, mely nemzetség fáján grófi és bárói neveket ne tudna felmutatni. Bizony, bizony ilyféle fogalmakat tápláló urak csak azt bizonyítják, hogy mágnási köreinket épen nem ismerik. Ők mágnásosabbnak képzelik mágnásainkat, mint a minők valóságban, s hasonló okoskodásaik által azt árulják el, hogy mily szerepet játszanának ők, ha a

szerencse kedvezményei következtében valahogy fölülkerekedhetnének, s mennyire néznék le embertársaikat, fitymálva az egész világot.

De lássuk, mi szép dolgokat olvasunk még e tárgy felől.

A „fertálmánások“ I. kötetének 82-ik lapján ez áll: „Ugyszintén megengedi a saloni jogegyenlőség, hogy a nemes vagy polgárleány, ha főrangu teremben van, lépje túl a szerénység azon vonalát, mely az éber álmakat nem engedi a címeres fogatok és a hercegi koronák eldorádjába átosonni stb.“ — Meg kell vallanunk, nagyon mulatságos egy gondolat! Hogy azonban szerző egész gondolatjárását felismerhessük, tudnunk kell, hogy más helyt meg azt mondja, hogy minden nem-főrangu közönséges ember, következőkép itt is a nemes és polgárleány a közönséges osztályhoz, vagyis értelmesebben szólva a „pöbel“-hez tartoznak, melytől már csak egy lépés a „canaille“ értelméhez. Ugy látszik, az érdeemes szerző egy értelembe van néhai W* herczeggel, kinek kedvencz szójárása az volt, hogy bárónál kezdődik az ember, — s bár nagyon szép dolog lehet, s némileg néhai Diogenes bölcsességére emlékeztetne vissza azon öntudat, hogy az ember egy közönséges semmi-ember, a „misera plebs“ jelentéktelen

tagja, mindamellettt bocsássa meg a t. szerző, ha ezen felfogását nem osztom. Először is, ha arra kopogtatunk, hogy a magyar nemesség már megszűnt létezni, s hogy az egykori válaszfalak leomolván, a haza minden polgára egyenjogu — akkor tagadnunk kell az ugynevezett főranguak léte-
lét is; mert, vagy nincs többé nemesség, akkor nem lehetnek már született mágnások se, melyek szinte azon nemesség részét képezték — vagy, ha elismerjük grófjaink, báróink léte-
létét, akkor el kell ismernünk a nemességet is — e kettő együtt jár, s kivétel nem lehetséges. De másrészt az ősisé-
get eltörlő törvények nem úgy okozták, hogy a nemesség régi kiváltságait elvesztve, az előbbi „misera plebs contribuens“ közé süllyedjék, korántsem, a törvény világosan mondja, hogy ellenkező-
leg, az előbbi nem-kiváltságos osztályok a volt nemességhez felemelve, ennek kiváltságaiban s jo-
gaiban megosztóznak.

Még furcsábbnak találom azon gondolatot, hogy a polgár vagy nemes leány átlépi a szerénység vonalát, ha főrangu estélyen címerez fogatokról álmodozik. Hogy áll e ez a polgárleányra nézve vagy nem, azt nem vitatom, de kérde-
m, hogy mi akadályoztathatja a nemes kisasszonyt, kivált (mint az idézett esetben) ha 15—20 ezer forint évi jöve-

delemmel bír, abban, hogy fényes fogatot tartson, s fogatjára felfestesse ősi czímerét, melynek mohal benőtt kő-képe valamely kárpátvölgyi öreg kastélyján talán már sok századon át daczol a viharok romboló erejével, — s mi oknál fogva kelene ez által a szerénység vonalát átlépnie?

A „Fertálmágnások“-ban találkozunk számtalanszor azon kitételrel is, miszerént a nemesi földbirtokos osztályra nézve nagyravágyás tárgyát képezi a mágnási körökbe való bejutás. Meg kell hajolnunk R. ur találékonysága előtt, hogy a nagyravágyás ily sajátságos nemét fedezte fel a XIX. századbeli közönség számára. Különben e tekintetben még felülhaladja őt Bolnai ur, ki, az azon körökbe való felvételt, mint már előbb láttuk, plane dicsőségnek nevezi.

Ha R. és B. urak ilyesmibe kívánják nagyravágyásukat és dicsőségüket helyezni, abban ugyan senki se fogja őket megakadályoztatni, de midőn ezt a magyar nemesség nyakába szeretnék tolni, akkor azt bizonyítják, hogy ezen osztályt vagy nem ismerik, vagy pedig nem a legjobb indulattal viseltetnek irányában. Mert ily tanok ellenkeznek először is a magyar nemesi büszkeséggel, mely szerint ugyancsak nevetséges egy gondolat, hogy valamely nagy nemes család ivadéka, kinek nemzet-

sége egy idejü a haza fennállásával, kinek ősei rég letünt századokban zászlós urak közt foglaltak helyet, kik koronás fejedelmök előtt igen, de semmi másféle ember fia előtt soha meg nem hajták fejüket, s kik különböző századokban e nemzet történetének lapjaira dicsőségteljesen felirták neveiket, hogy ő, mondom, ki még ezenfelül oly csekélységgel mint 20—30 ezer forint évi jövedelemmel is bír — nagyravágyásának tárgyául, vagy épen dicsőségének tekintse, ha itt, Magyarhonban, bárki-nek is estélyére hivatalos; de ellenkeznek az ily tanok másodszor az emberi méltóság önértetéből eredő büszkeséggel is, mely pedig minden magyar embernek nemzeti jellege, s melylyel nálunk még az utolsó paraszt telkes gazda is bír, s nem is hi-hetem, hogy fennemlített urak komolyan értették, midön ily, a valósággal merő ellentétben álló vi-szonyokat fedeztek fel olvasóik számára.

De nézzük hát közelebbről, mi vonzhatná napjainkban az ifjút korunk társas örömeiben általán véve, annyira, hogy oly nagy vágygyal kívánkozzék azokban részt vehetni? Egyik jeles költőnk és regényírónk ekkép szól a saloni élvezetekről általában:

„Nem ismerek szomoruabban ostobábbat, mint századunk társasági örömeit.... ha szük termein-

ket látod s bennök az izzadó csoportot, a komoly képeket, melyekkel a tánczolók bizonyos lépésekben fel s alá tipiskélnek, a szüntelen hajlongást s kényszerített nyájasságot, az izetlen beszélgetéseket semmi fölött, csak hogy épen el ne aludjunk; egyszóval, ez egész rendbeszedett bohóczságot, e systematisált unalmat, melyből társas vigalmaink állanak: valljon ha senki nem mondaná, eszedbe jutna-e, hogy kiket látsz, mulatnak? — másutt ismét: „Vak engedelmességgel teljesited a legnevetségesebb szokást, a legbalgatagabb divatot. Hallgatva eltüröd azon lelki szegénységet, mely kötelességedül tétetik, s melyért minden magasabb eszmét, mely a szűk terem körében meg nem fér, vétéként rejtegetsz, csakhogy ne gyanítsa senki, miként a köznyomoruságban nem osztózál; és szüzeség esküjével lekötve a szerzetes, nem örzi szívét úgy, mint te minden melegebb érzeménytől“, — ismét tovább: „Arra intjük közönségesen fiatal embereinket, hogy rossz társaságtól óvakodjanak; jobb volna, ha arra intenők, hogy az ugynevezett jótól maradjanak távol. Sima, jó modoru romlottsága a szívnek veszedelmesebb, mint az indulat vadabb de nagyszerűbb kicsapongásai, melyek között az ember talán néha mélyebbre süllyed, de érezve süllyedését, emelkedésre intetik; míg a nagy

világ embere, ki lassan, észrevétlenül aljasodott, nyomorultsága végfokára érve, minden nemesebb vágyat is elveszte“..... „a nagy világ csillogva s hidegen fogja körül lelkeinket, de mint kéneső az aranyat, felszivja lelkeink nemesebb részeit anélkül, hogy maga szebbé válnék“ — végre pedig: „Oh én nem ismerek semmit annyira szánakozásra méltót, mint fiatal embert a nagy világban.... előtte a terem áll chinai tapétjeivel, száz viaszgyertyájával, tükreivel, zenészeivel; előtte áll ez érzéketlen sokaság, barátság s szeretet nélkül, — s itt fejlőd-jék a szív? stb.“

Igy itél nagy költőnk, korunk társas vigalmairól általában. De sőt maga Bolnai ur is egyik hírlapi cikkében („Magyar Sajtó“ idei 5-ik számában) többek közt ezt mondja: „Törpülünk! — a pesti magasabb körökben erre ugyan nem volna szükség, mert ugyis már azok „Krähwinkler szokásokkal telvék!!“ — s mégis dicsőséget árasztson valamely nemes ifjura az ily, B. ur szerinti „Krähwinkler“ körökbe való bejutás? Ez után legfeljebb is csak azon czélből törekedhetik vagyonos nemes ifju, hogy „en passant“, tapasztalás és kiváltkép multság kedvéért bennök addig megforduljon, míg unalmasnak nem találja, mi anélkül is elébb-utóbb be szokott következni.

Fertálmágnás.

Áttérek előadásom tulajdonképeni tárgyára, a fertálmágnásokra.

A „fertálmágnás“ vagy „Magnatenzipfel“ elnevezés ugyanazon műhelyből veszi eredetét, melyben a „krumpli báró“, „hétszilvás nemesember“, „skribler“, „firkász“ s egyéb jeles címek támadtak, s melyek mind megannyi gúny nevek bizonyos gyengeségek vagy balgaságok kicsufolására, de a melyek alkalmazásánál ép oly kevésé lelkiismeretesek az emberek, mint a mily sokszor használják helytelenül, s nem „à propos.“

A skribler és fertálmágnás közt még ezenfelül némi hasonlatosság is létezik, a mennyiben mindkettő másnak akar látszatni, mint a mi. A fertálmágnás nagy urat akar játszani, pedig ehhez elegendő vagyona nincs, de annál több göggel és dölyfös magaviselettel bír, — a skribler pedig író szeretne lenni, s szükölködik mind tehetségben,

mind irói ihlettségben, mi azonban nem akadályoztatja meg őt a firkálásban, s habár csupa sületlenségeket írna is össze-vissza, azzal ő nem gondol, csak díjját beszedhesse. S hány jeles irói tehetség kapta már üres fejű, semmi emberektől a skribler nevet? s bizonyos körökben a skribler név osztogatásában ép oly bőkezűleg járnak el, mint ezen körökön kívül a fertálmágnás elnevezéssel.

A mi külföldön a kalandor, „chevalier d'industrie,” az körülbelől nálunk — némi hozzáadással — a fertálmágnás. S ha az ily megvetésre méltó egyéniségekre a közvélemény mind sajtó utján, mind pedig a társadalmi téren, a neveltség bélyegét üti, azt minden józan gondolkozású ember csak helyeselni fogja. Nálunk ugyan hallani sokat perorálni és dissertálni a fertálmágnásokról, de azért mentül kevesebben bírnak felőlök helyes fogalommal. Én legalább helyes defini-tiót rólok se nem hallottam, se nem olvastam.

Azok, kik a fertálmágnások felől hamis és kárhozzátandó fogalmakkal bírnak, két fő táborra oszolnak.

Az egyik tábor leginkább vidéken tanyázik, s főleg oly megyékben, hol született mágnások épen nem, vagy igen kevesen laknak. Az ily megyékben többnyire számos szokott lenni az ugyne-

vezett kisebb s kevésbé vagyonos nemesség, melyek közt aztán a gazdagabb s előkelő nemes családok annál kiválóbb állást foglalnak el. Ez a kis nemesség természetes ellenfele minden nagyurnak, miután nemesi büszkeséggel bír annyival, mennyi két nagyurnak is elegendő volna, csekély vagyona pedig igen szűk korlátokat szab uraskodásának, minél fogva más vagyonosb családok jólétében vagy épen fényezésében csak saját lealáztatását látja. Az ily vidékeken azonnal megkapja a fertálmágnás czímet minden fiatal ember, ki nagyobb vagyónál fogva finomabb műveltségre tett szert, s kinek izlése vagy tán egyéni természete nem engedi, hogy a megye többi fiatalágával meghittebb viszonyban álljon. S még akkor is számolhat e címre, ha gróffal vagy báróval soha érintkezésbe se jött. S valjon lehet-e roszt néven venni valamely műveltebb ifjunak, ha borozók és kártyázók körében élvezetet nem találva, kerüli többi korabélieinek társaságát, mint a kiknek — külső viseletüket nem is említve — sem izlésével, sem gondolkozás modorával, sem pedig szenvedélyeivel megbarátkozni nem tud? Ily esetben nem marad egyéb választása a szebbre, jobbra törekvő fiatal embernek, mint semmivel se törődve, nyugodtan követni benső sugallatát, s hasonló nyugalommal eltérni a fer-

tálmágnás nevet, tudva azt, hogy idővel, a mive-
lődés általánosabb elterjedése mellett, ezen ferde-
ségek amugy is elfognak enyészni.

A másik tábor már inkább Pesten tanyázik, s
oly megyékben, melyekben született mágnások is
nagyobb számmal laknak, — szerintök minden ne-
mes, érett a fertálmágnás címre, mihelyt egy-
két gróffal vagy báróval jó ismerős, nyilvános he-
lyeken vélök köszöntéseket vált, vagy plane esté-
lyeikre járatos, még akkor se engedvén kivételt,
ha véletlenül vélök vérrokonságban is van. Ezek
nézeteit látjuk R. ur említett regényében, „a fer-
tálmágnások“-ban képviselve.

Midőn elébb azt mondtam, hogy R. ur di-
cséretes czélt tűzött ki regénye számára, a fer-
tálmágnások ostorozásában, de hogy e czélt mű-
vében utol nem éré — nem ok nélkül mondtam,
s állításom valóságát ki is fogom mutatni.

R. ur regényében csak egyetlen helyen ta-
lálkozunk némileg helyes vázlatával a valódi fer-
tálmágnásnak — bár keverve az „aristokratia“
kifejezés hibás alkalmazásával — t. i. a II-ik köt.
103-ik lapján, a „Balaton-Füred és a fertálmág-
nások“ című fejezet elején; de itt is mindjárt elől,
kissé sántikáló hasonlításra akadunk, ugyanis szer-
ző mondja : hogy valamint ember és állat közt a

majom, ép úgy a mágnás és közönséges ember (!) közt a fertálmágnás képezi a közvetítő lényt, — miből egyenesen az következik, hogy mágnás = ember, fertálmágnás = majom, nem-mágnás = állat; nehogy azonban valaki az olvasók közzül ily következtetést húzzon, sietve hozzáteszi a szerző, hogy notabene, a fertálmágnás majom ugyan, de ember és ember közt képezi a választófalat. No, de a jó akaratot méltányolva, ne kövessük tovább az ezen hasonlításból még kivontható tréfás következtetéseket, s ezt mellőzve, ha a t. szerző ezen néhány lapra terjedő jellemzését regényében, s annak alakjaiban következetesen keresztülvitte volna, akkor talán inkább felelt volna meg műve címének. De kár, igen kár, hogy említett regényben valódi fertálmágnási alakot jóformán nem is találunk.

Fő hibája ezen regénynek abban áll, hogy míg egy részről a benne előforduló mágnások mind igen derék, tiszteletre, becsülésre méltó személyiségek, felvilágosodott hazafiak, addig a köztök számosan előforduló nemes egyének, kivétel nélkül, haszontalan, nevetséges alakok, majmai a mágnásoknak, s minden önállás nélküli lények; miből az következik, hogy miután e mű társadalmi regény, mely a társadalmi, s különösen a pesti élet ecsete-

lését tüzte ki magának feladatul, ha az valamely külföldinek vagy vidékinek jön kezébe, ki pesti életünket kevésbé ismeri, ez azt fogja hinni, hogy a pesti mágnási körökben megforduló minden nemes egyén, különbség nélkül fertálmágnás, s következőképen csúfolásra méltó, — s ha valamely idegen Magyarhonba jövén, s történetesen R. ur regénye szerént képzelvén magának az itteni életet, valamely műveltebb egyénnel találkozik, ki sem gróf, sem báró, fogja magában gondolni: ahá! ez is egyike azoknak az ugynevezett fertálmágnásoknak! pedig azt csak fel nem teszem szerzőről, hogy ő, ki Cserháti szavaival magát hivatva lenni érzi, a társadalmi fogytatkozásokat orvosolni (I, 10) — ily eredményt ohajtott legyen elérni? S ha ez nem volt czélja, mért nem ruházott fel regényében legalább egy nemesi alakot oly tulajdonokkal, hogy az, a lovagiasságáról, minden szépre, és jóra könnyen fellelkesülő s rendithetlen jelleméről, valamint áldozatkészségéről ismeretes magyar nemességet méltón képviselte volna? mert Cserháti nem jöhet e kategoriába, ő nem szerepel mint nemes ifju, de mint eszményesített költő.

A regényben előforduló főbb alakok: Mártonfy gróf, büszke, de azért tiszteletre méltó alak, Mártonfy grófné, felvilágosodott okos hölgy, ki

feladatul tűzte magának az irodalom és művészek bajnokai számára az ugynevezett jó társaság termeit megnyitvatni, leánya Kornélia grófnő, kedves alak, Sajóháthy gróf, ki nemcsak jó hazafi, de sok oldalulag művelt, tanult, okos fő ur Ezen jellemzések és alakok kielégítők, a mennyiben felvilágosodott, derék mágnásaink bennök méltón vannak képviselve. De máskép van ám a nemesi alakokkal.

Itt van legelőször is Homokossyné, gazdag özvegy, előkelő nemes családból, 15 ezer frt évi jövedelemmel, nagynénje grófné, nagybátyja aranykulcsos, e mellett azonban nyomorult alak, először is mint nő, mert ugylátszik, fogalma nincs női méltóságról, midőn Ugróczyval s másokkal kaczerkodik, másodsor pedig, mint gazdag nemes hölgy, ki a mágnási köröket hajhászván, csep nemesi büszkeséggel sem bir. Ugróczy gazdag fiatal ember, jó régi magyar családból, 45 ezer frt évi jövedelemmel, s e mellett nem különben szánandó alak, minden önállóság nélküli, üres jelentéktelen egyéniség, csak akkor boldog, ha grófnék társaságában lehet, — mely jellemek lehetségesek ugyan, de tekintve a körülményeket, nagyon nem valószínűk. — Nyelvessy vén piperőcz, álbáró Czinege gyáva, ostoba ember, ki úton-utfélen zsebre teszi a rendre

utasításokat sat. Ezek az irigylendő alakok képviselik R. ur regényében a nemesi osztályt, — mint mondám Cserháti nem mint nemes, de mint költő szerepel, s inkább az irodalom bajnokait képviseli.

Hogy ez a nyomorult compania mivolta felől kétségben ne maradjunk, megnevezi szerző világosan, hogy Homokossyné et comp. s tehát ezek a fertálmágnások, kiket a közvélemény előtt megbélyegzendőknek tart. S ámbár bírnak ezen alakok a fertálmágnásság néhány ismertető jeleivel, azonban, mint mondám, ha ily jellemek lehetségesek is, de nem valószínűk. Mert hogy Homokossynének, ki mágnásokkal rokon, s gazdag nemesi házból való, mi szüksége volt a mágnások után csúszni mászni — azt nem értem, holott számára mágnási köreink a nélkül is nyitva állottak. Vagy Ugroczy, ki a mellett, hogy jó régi családból való, még 45 ezer frt jövedelemmel bír, tehát nálunk mindenesetre már nagyur, — s mégis oly kis uri szerepet játszik. Még Rántássy volna némileg közelítve fertálmágnási alak, de az se lesz azzá, midőn Völgyi báróné, ki elég vagyonos is, annyira kedvez neki, hogy szívesen férjhez is menne hozzá. Itt már tehát megfordított a viszony, a mágnás megy a nemes után, s nem megfordítva.

A fertálmágnás ilyképeni jellemzéséből ki-

búvik azon elv, melyről már elébb tettem említést, hogy t. i. minden nemes, mihelyest mágnás körökbe lép, fertálmágnássá lesz.

Ismétlések elkerülése végett nem akarom újból bizonyítgatni, mikép az előkelő gazdag nemes, mint a magyar aristokratia tagja, de még inkább mint a XIX. felvilágosodott század polgára, bátran s minden habozás nélkül léphet mágnásaink társas-köreibe, mint azt a mindennapi tapasztalás társas-életünkben megszokottnak mutatja, — de azt mégis kérdem, hogy hát az előkelő, gazdag s tökéletesen művelt nemes, miért is kerülje tulajdonképen a mágnások társaságát? Csak két eset lehetséges: vagy azért, mert sokkal jobbak, vagy pedig, mivel sokkal rozszabbak nálánál — mindkettő képtelenség. S bár ott nem harapja el senki az orrát, de ha mindamellet R. ur kedvéért őket „par force“ mellőzni akarná is, azt még sem fogja elkerülhetni, hogy ha csak legrejtettebb szobájába nem zárkózik, akár a társadalmi téren, saját rokonainak s ismerőseinek házáinál, akár a közhelyeken, akár a politikai téren vélők érintkezésbe ne jöjjön, hát ha még, mi igen gyakori, néhány mágnás családdal épen vérrokonságban is van? De más nevetséges dolog is következik ezen elvből, t. i. ha minden nemes, ki mágnással társalkodik, fertálmágnás, ak-

kor államférfiaink majd mind e kategoria alá esnek, mert hiszen ők többnyire minden kiválóbb mágnással jó ismerősök, barátok, s ebből nem is csinálnak titkot.

Mindezekből kimutatván, kik nem tartoznak a fertálmágnások rovatába, lássuk hát, kik a valódi fertálmágnások.

A fertálmágnás föületelve, melynek feltétlenül hódol, ez : nem a szerént, mennyit érsz, de mennyinek tudsz látszani, — szabatik érdemed, s így ő csupán a külszinre épít mindent.

Első fő különböztető tulajdona az, hogy erőnek erejével nagy urat akar játszani, s bár igen kevés vagy épen semmi vagyonnal sem bír, azért mégis öltözéke a legutolsó divat szerinti, s míg szabóinál hitele tart, ő egyike a legelegansabb piperöczöknek. Habár a föld alól préselné is ki, annyi pénzt és hitelt összehoz, hogy casino tag, vagy legalább foglalkozó lehessen, a casino színházi erkélyére eljárhasson, s urak közt magát is urnak képzelje. A hol gondolja, hogy fel fog tűnhetni, ott bérkocsiban jelenik meg — de a hol a „jó társaságból“ senkivel sem remél találkozni, ott sárczipő és esernyő is megjárja. Hol szerit teheti, fennhangon dicsekszik jószágaival, lovaival, kutyáival, miket ugyan még senki se látott. Sportmanek

közt vélnéd ő a legtapasztaltabb lovar, addig gagyog és hetvenkedik, míg utoljára maga is hinni kezdi, hogy ő is egyik oszlopa a nemes sportnak; vadászkalandjaival mindég készen van, habár rókát vagy dām vadat életében se látott szabadon, — az nem tesz semmit, ha kívánod meg is esküszik rá, hogy szavai mind igazak.

Második fő ismertető jele az, hogy mágnások nélkül nem élhet, s követi őket, mint eb az urát. E tulajdonára vonatkozik a „Magnatenzipfel“ név is. Ha véle valahogy esetlegesen szóba állsz, ő azonnal elkezd: hogy Gyulánál reggelizett, s neked ki kell találnod, hogy gróf X-ről van a szó, vagy Aladárhoz van ebédre híva, s épen most voltak nála jó barátjai herczeg Y. és gróf Z. Ha valamely grófi család jön szóba, ő mindjárt bele vág a beszélgetésbe, elészámlálja a család valamennyi tagjait, hogy hívják őket, hány évesek, hogy néznek ki, mily kedvesek sat. mintha ő ég tudja, mily meghitt lábon állna velök; emlitsd azonban előtte valamely nem-mágnás család nevét, s megvető arckifejezéssel fogja mondani, hogy nem ismeri, soha se hallotta hírét. Ha szép mágnásnőkről van szó, ő elég szemtelen félig elharapott szavak s jelentő pillantások által elhíttetni a hívőkkel, mintha ő utána legalább is hat grófné és tiz báróné sovárogná, s

elbeszéléseibe mesterileg tudja beleszőni, mennyire „intime“ ő az egész pesti „jó társasággal.“ De vizsgálja aztán valaki figyelemmel, hogy mily szerepet játszik ama körökben, akkor kisértene, hogy ott semmibe se veszik, legjobb esetben ignorálják, ha épen ki nem nevetik.

Hetekig, hónapokig töri fejét azon, mikép juthasson be X. vagy Y. gróf estélyeibe, s nincs eszköz és mód, melyet e miatt szakadatlan türelemmel meg ne kísértene, míg végre elérte célját; valamely grófnak addig járt kedvébe, míg az bevezelé őt a társaságba, s meghivatott az estélyekre. A föld kerekiségén nincs most boldogabb ember nálánál. Még a bál előtt elmondta legalább harmincz helyen, hogy ő is hivatalos. S ha már egyszer annyira „lancirozta“ magát, hogy mindenüvé meghivatik, mert itt is, ott is találkoztak vele, akkor aztán elkezd játszani az urat. Gróf K* bálja előtt még tán ismer téged, mert gondolja, no hiszen te is hivatalos lehetsz, de ha véletlenül nem voltál ott jelen, akkor vége, többé nem ismer, vagy ha el nem kerülheti a köszöntést, olyformán köszön, mintha már legalább is ő volna gróf K*, mert ő kimondhatlan szájalomra méltó lénynek tart téged, és minden embert, ki nem volt a bálon jelen. Ily tolakodó, szemtelen magaviselet által meg-

vetést arat ugyan mind a mágnások közt, mind azokon kívül, de azért ő mindennemű megaláztatást zsebre dug, sőt a legaljasabb szolgálattételekre is fel hagyja magát használni, csakhogy aztán nyilvános helyeken, a casino erkélyen fennhangon kiáltassa egyik vagy másik grófi ismerősének: „te Laczzi!” vagy „te Béla!” — s ha valamely átelleni páholyból egy gróf integet, ő azonnal legnyájásban integet vissza, ha mindjárt a háta megettől páholyban ülőknek szólott is a köszöntés. Még azt is megteszi, hogy X. gróf bálja előtti estén a színházi erkélyen, nyilvánosan egyik páholytól a másikhoz megy, s fennhangon foglalkozik a bentülő grófnékkal a jövő estély tánczaira, s képzeli magában, hogy az egész nagy közönség csak őt bámulja, mily nagy ur lett, s mily szerencsés, hogy mindazokkal az elegans hölgyekkel oly jó ismeretségben lehet.

S mig ezen szerepe tart, addig Isten ments! hogy grófi ismerősei előtt valaki, családjáról vagy rokonairól kezdjen beszélni, az kérlelhetlen ellenséget szerezne magának benne. Neki most már nincsenek szülei, se rokonai, se egyéb ismerősei, mint a pesti „haute crême.” S ha valamely régi ismerőse véletlenül nyájasan feléje közelg, ő nem fogja észrevenni, de a feje felett elbámul, mintha előtte

végtelen üresség léteznék. Lásson azonban valamely hangversenyben egy grófot, órákig fogja lesni szemeit, hogy végre kedvező pillanatban köszöntését alkalmazhassa.

Ő nem gondolkozik, nem ítél semmiről, gondolkoznak és ítélnek helyette a mágnások, kiknek ő aztán vak viszhangját képezi.

Ha valamely bálba, vagy más nyilvános összejövetelbe betoppan, melyen véletlenül a „társaság“ nincs jelen, elpirul (ha t. i. még pirulni tud), mintha valami nagy büntetést kapták volna, s csendesen elsuhan, csak hogy senki észre ne vehesse, hogy ő is ott volt.

S érzelmei ekkép folytonosan remény, csalódás, félelem, bizonytalanság, s számtalanszor bosszúság közt hánykódnak, s a mi jobb érzések és tehetségek lettek is volna azelőtt benne, azok jéglepel alatt örökre befagynak, s ha már kibálozta, kivizítezte s kibókolta magát, s parókája s egyéb hamis portékái daczára is a vénség utolérte, s ha lefolyt életére visszatekint, nem lesz egyetlen nemes érzés, egyetlen jó cselekedet, min nyugtalan lelke megpihenhetne, s ha végre a halál, ez a vén demokrata, őt is a deszkára élettelenül kiteríti, nem siratja, nem sajnálja senki, legfeljebb egy két mes-

terember vakarja meg fejét, kikenél fizetetlen kontókat hagyott hátra.

Ily nyomorult lény a valódi fertálmágnás; s habár nem lehetetlen, hogy ily jellemtelen jellemek vagyonosok közt is találkozzanak, de legalább nem valószínű, mert napjainkban korunk mammonja, a pénz már oly hatást gyakorol, hogy bizony nem igen akad salon, mely 30—40 ezer frt évi jövedelem birtokosságát — ha csak személyiségével ninesenek különös visszataszító tulajdonok összekötve — soká hagyná ajtaja előtt epedni.

Ezek a valódi fertálmágnások kétségkívül a társadalom kinövéseit képezvén, a közönség megvetését teljes mértékben megérdemlik, s ennél fogva csak üdvös lehet, ha a sajtó velök szellemi osztoraik lehetőleg érezteti, ha nem is épen azért, hogy őket megtérítse, mert ily fajta emberek a sok estélyezés, látogatás, lóvás futás közt nem érnek még ujság olvasásra is — mint inkább azon tapasztalatlan ifjak visszaijesztése végett, kiket, tapasztalási és mulatási vágyuk e körök felé vonzván, kedvezőtlen körülmények s apró véletlenségek könnyen ily szerepre juttathatnak, ha t. i. még ideje korán kikerülni nem képesek a sima felszín alatt lappangó vészjeljes örvényt.

Különben, ha a fertálmágnások szellemi ki-

irtására sok reményünk nem is lehet, a miatt ne igen essünk kétségbe, mert egy részt, a haza se veszt bennök nagyon sokat, — nem lehetvén elgondolnunk, hogy kezdetben is sok észszel birhattott az, ki ily életmódot meg nem utált, — más részről pedig, ilyféle egyéniségek vannak minden országban, minden fővárosban, s a külföldi civilizatio annyira haladt, hogy már nem is lehetne jóformán első tekintetre megkülönböztetni a valódi urat a kalandortól, ki nem csupán, hogy a gazdag urat játssza, de még hamis herczegi czímmel is kérkedik, hogy annál könnyebben vakíthassa el az együgyüket. S ezen emberfajban is csupán az emberi elvetemedettség egyik multságosb nemét szemléljük.

Azt hiszem, elég világosan mutattam ki, hogy kik a valódi fertálmágnások — azok ellenében, kik a fertálmágnás üldözését csak ürügyül használják fel a nemesség, s különösen a nemesség azon vagyonosb része elleni áskálódásaikra, mely idézett költőnk szavai szerént: „fájdalom! napjainkban mindinkább kihal, s minden hibái és gyöngegei mellett legalább az által érdemli meg tiszteletünket, hogy eldödeink szokásait s nemzetisé-

gét tisztán föltartá korunknak, az ősök miveletlenségét, de egyszersmind a hajdankor jószivű egyszerűségét, sok, napjainkban szinte nevetségesnek látszó előítéletét, de velök azon hitet, mely nélkül nemzetiségünk nehéz harcrai között, soha föl nem tarthatta volna magát : hogy a magyar soha eltűnni nem fog e világról. Hogy ezen osztály érdemei, nemzetiségünk föltartására nézve fölszámíthatlanok, s hogy a jövő gyalázatos hálátlanságot követne el, ha valaha elfelejtené : miként azon nemesebb művelődés ágai, melyeknek gyümölcseit élvezzi, csak ez erős tö nedvéből vonták termékenységgöket, melybe oltattak, minden kétségen kívül fekszik“ sat.

Különben a félrevezetett közvélemény hamar megszokott térni, mint ezt egykori táblabiráink körül is tapasztalni alkalmunk volt, s ennélfogva nem kétlem, miszerént az általános felvilágosodás s szabadság érzet mindinkábbi elterjedése mellett, a mily arányban el fog enyészni minden kasztszellem, s összeomolni minden társaséleti válaszfal, — oly mértékben fognak elenyészni ama halfogalmak s ferde nézetek is, melyeket napjainkban még sokan a mágnsági és nemesi osztályok közti viszonyra nézve magukban táplálnak.

DE BALLAGI GÉZA.

